

Talousvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi kilpailuoikeudellisista vahingonkorvauksista ja kilpailulain muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi kilpailuoikeudellisista vahingonkorvauksista ja kilpailulain muuttamisesta (HE 83/2016 vp): Asia on saapunut talousvaliokuntaan mietinnön antamista varten. Asia on lisäksi lähetetty lakivaliokuntaan lausunnon antamista varten.

Lausunto

Asiasta on annettu seuraava lausunto:

- lakivaliokunta LaVL 13/2016 vp

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- neuvotteleva virkamies Virve Haapajärvi, työ- ja elinkeinoministeriö
- apulaisjohtaja Rainer Lindberg, Kilpailu- ja kuluttajavirasto
- johtava lakimies Pirkka-Petri Lebedeff, Suomen Kuntaliitto
- asiantuntija Jukka Lehtonen, Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry
- lakimies Timo Niemi, Kuluttajaliitto — Konsumentförbundet ry
- asianajaja Ilkka Aalto-Setälä, Suomen Asianajajaliitto
- kilpailuasioiden päällikkö Satu Grekin, Suomen Yrittäjät ry

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- oikeusministeriö
- Keskuskauppakamari
- asianajaja Toni Kalliokoski

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki kilpailuoikeudellisista vahingonkorvauksista. Lailla pantaisiin täytäntöön Euroopan parlamentin ja neuvoston kilpailuoikeudellisia vahingonkorvauksia koskeva direktiivi. Lakia sovellettaisiin kilpailuoikeuden rikkomisesta aiheutuneiden vahinkojen korvaamiseen riippumatta tapauskohtaista harkintaa vaativan niin sanotun kauppakriteerin

Valiokunnan mietintö TaVM 20/2016 vp

täyttymisestä. Lakia sovellettaisiin siten vahinkojen korvaamiseen, jotka ovat aiheutuneet Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen kilpailusääntöjen sekä kilpailulain määräävän markkina-aseman väärinkäyttökiellon ja elinkeinonharjoittajien välisiä kiellettyjä kilpailunrajoituksia koskevan säännön rikkomisesta. Kaikilla vahinkoa kärsineillä olisi oikeus täyteen korvaukseen, riippumatta siitä, ovatko vahingon kärsijät luonnollisia henkilöitä vai oikeushenkilöitä tai millä jakeluketjun tasolla ne ovat.

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi muun muassa kartelleja koskevasta vahinko-olettamasta, ylihinnan siirtämiseen liittyvistä todistustaakkasäännöistä sekä seuraamusmaksusta vapautetun yrityksen yhteisvastuun ja takautumisvastuun rajauksesta. Lisäksi ehdotetaan säädettäväksi rikkomuksen toteavan päätöksen vaikutuksesta vahingonkorvaustuomioon, korosta, todisteiden esittämisestä, vanhentumisesta sekä sovintoneuvottelun ja sovintoratkaisun vaikutuksista.

Samassa yhteydessä kilpailulain eräitä pykäläiä ehdotetaan muutettaviksi siten, että kilpailulain käsitteet olisivat yhdenmukaisia direktiivin kanssa.

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 26 päivänä joulukuuta 2016.

VALIOKUNNAN YLEISPERUSTELUT

Talousvaliokunta puoltaa hallituksen esitykseen sisältyvien lakiehdotusten hyväksymistä vähäisin teknisin muutoksin ja seuraavin huomautuksin.

Ehdotuksen tavoitteet

Esityksen taustana on Euroopan parlamentin ja neuvoston kilpailuoikeudellisia vahingonkorvauksia koskeva direktiivi (2014/104/EU). Hallituksen esityksessä on kyse direktiivin kansallisesta täytäntöönpanosta. Direktiivin tavoitteena on yhteensovittaa kilpailuviranomaisten suorittama kilpailusääntöjen täytäntöönpano ja yleisissä tuomioistuimissa tapahtuva vahingonkorvauskanteiden käsittely sekä varmistaa, että kilpailusääntöjen rikkomisesta vahinkoa kärsineet voivat saada täyden korvauksen kärsimästään vahingosta.

Soveltamisala ja kilpailuneutraliteetti

Esityksessä ehdotetaan, että kilpailulain 4 a luvun mukaiset kilpailuneutraliteettia koskevat tilanteet jätetään esityksen ulkopuolelle. Valiokunnan kuulemien asiantuntijoiden arviot valitusta sääntelytavasta eroavat. Toisaalta on katsottu, että kilpailuneutraliteettinormisto on oma kokonaisuutensa, jolla on ensisijaisesti yhteiskunnallinen tavoite. Toisaalta ei ole nähty perusteita sille, miksi julkisen sektorin kilpailuneutraliteetin vastainen toiminta jätettäisiin sääntelyn ulkopuolelle, vaikka sillä voi olla vastaavalla tavoin kilpailua vääristäviä ja yrityksille ja kuluttajille vahingollisia vaikutuksia kuin kilpailulain kieltoäännöstenkin rikkomisella.

Neutraliteettirikkomuksissa on kyse tilanteista, joissa kilpailua vääristetään esimerkiksi alihinnoittelulla tai harjoittamalla elinkeinotoimintaa virastomuodossa. Kilpailulain mekanismi, jolla kilpailuneutraliteettiongelmiin puututaan, on toisentyypinen kuin kartelleja ja määräävän ase-

Valiokunnan mietintö TaVM 20/2016 vp

man väärinkäyttöä koskevista kielto­säännöksistä. Neutraliteettisäännösten vastaisen toiminnan, menettelyn tai rakenteen poistamiseen tulee voimassa olevan kilpailulain mukaan pyrkiä ensi sijassa neuvotteluteitse. Nyt esitetyn sääntelyn ulottaminen sellaisenaan koskemaan myös kilpailuneutraliteettirikkomuksia saattaisi vähentää kannustimia ryhtyä neuvottelemaan kilpailuneutraliteettirikkomuksista ja vaarantaa toimivaksi koetun mekanismin toiminnan. Valiokunta kiinnittää huomiota myös siihen, että kilpailulain kielto­säännökset ja siten myös esitetty vahingonkorvaussääntely soveltuvat myös julkisen sektorin aiheuttamiin kilpailunrajoituksiin siltä osin kuin julkinen taho toimii kilpailulaissa tarkoitettuna elinkeinonharjoittajana. Nyt esitetty sääntely ei myöskään sulje pois mahdollisuutta vahingonkorvaukseen kilpailuneutraliteettitilanteissa yleisen vahingonkorvaussääntelyn perusteella. Valiokunta pitää esitettyä sääntelytapaa tässä vaiheessa perusteltuna. Valiokunta kuitenkin katsoo, että jatkossa on syytä tutkia tarvetta ulottaa ehdotetun kaltainen sääntely koskemaan myös kilpailulain 4 a luvun mukaisia tilanteita ja arvioida, tuleeko samalla kilpailulain 4 a luvun kilpailuneutraliteettisäännöksiä täsmentää tai selkeyttää.

Koron määräytyminen

Valiokunta on arvioinut kysymystä vahingonkorvaukseen sovellettavasta korkoa ja viivästyskorkoa koskevasta sääntelystä. Valiokunnalle on esitetty arvio, jonka mukaan ehdotus johtaisi liian alhaiseen korkotasoon viivästyskorkoa edeltävältä ajalta. Vaihtoehtona on tarkasteltu sääntelyä, jossa viivästyskorkoa maksettaisiin heti vahingon aiheutumisesta lukien, kuten tahallisissa rikoksissa.

Koron määräytymistä koskevan sääntelyn tavoitteena on ollut yksinkertainen, ennustettava ja kansalliseen lainsäädäntöön soveltuva sääntely. Valiokunta yhtyy arvioon, että ehdotettu sääntely johtaa tällä hetkellä matalaan korkotasoon viitekoron tason vuoksi. Kilpailulain perusteella määräytyvät seurausmaksut ovat kuitenkin hallinnollisia eivätkä rikosoikeudellisia seuraamuksia, eikä tahallisuus välttämättä ilmene rikkomisen toteavasta päätöksestä. Menettelyjen sanktioinnin ei ole myöskään ajateltu toteutuvan koron määräytymistä koskevan sääntelyn kautta. Valiokunta kiinnittää huomiota myös siihen, että viivästyskoron maksaminen heti vahingon aiheutumisesta lukien voisi olla ongelmallista, koska koron maksuaika muodostuisi tyypillisissä rikkomustapauksissa hyvin pitkäksi. Valiokunta pitää hallituksen esityksessä valittua sääntelytapaa perusteltuna.

Yhteisvastuu ja vanhentuminen

Vanhentumisajan määrittely kilpailuoikeudellisissa vahingonkorvauksissa on ongelmallista, koska tieto kilpailuoikeuden rikkomuksista voi ilmetä vasta vuosia vahingon aiheutumisen jälkeen ja kilpailuasioden käsittely eri oikeusasteissa vie usein vuosia. Voimassa olevan lain mukaan oikeus vahingonkorvaukseen vanhenee, jollei korvauskannetta ole pantu vireille kymmenen vuoden kuluessa rikkomisesta. Mikäli korvausvaatimus perustuu Kilpailu- tai kuluttajaviraston päätöksellään toteamaan rikkomukseen, oikeuden ei kuitenkaan katsota vanhentuneen ennen kuin yksi vuosi on kulunut lainvoimaisesta ratkaisusta. Nyt ehdotettu sääntely tuo voimassa olevaan sääntelyyn pohjautuvien vanhentumisaikojen rinnalle ehdotuksen taustalla olevaan direktiiviin pohjautuvan 5 vuoden määräajan, jonka lasketaan kuluvan siitä, kun rikkoja on saanut tietää rikkomisesta, vahingosta ja rikkojasta. Kantaja voisi hyödyntää vaihtoehtoisista vanhentumisajoista pisimmän.

Valiokunnan mietintö TaVM 20/2016 vp

Valiokunta on tarkastellut vahingonkorvauksen vanhenemiseen ja yhteisvastuuseen liittyviä kysymyksiä. Hallituksen esityksessä on päädytty ehdottamaan, että yhteisvastuu lakkaisi vanhentumislain 19 §:n 2 momentin mukaisesti. Valiokunnalle on esitetty arvio, jonka mukaan vanhentumislain mukainen sääntely aiheuttaisi ongelmia, koska saatavan vanhentuminen yhdenkin yhteisvastuullisen osalta johtaisi yhteisvastuun lakkaamiseen ja siihen, että kukin yhteisvastuullinen vastaisi enää omasta osuudestaan. Vahingonkärsijän olisi siten haastettava oikeuteen kaikki vahingonaiheuttajat. Hallituksen esityksessä voimassa olevan vanhentumislain säännöstä on pidetty kuitenkin riittävänä eikä lakiesityksen ole katsottu aiheuttavan oikeudenmenetyksiä, koska vahingonkärsijä voi nostaa korvauskanteen kaikkia rikkojia kohtaan epäillessään oman sopimus-kumppaninsa maksukykyä.

Jo edellä kuvattu hallituksen esityksen mukainen sääntely pidentänee vanhentumisaikoja nykyisestä. Yhteisvastuusta säättäminen vanhentumislaita poikkeavasti johtaisi vanhentumisaikojen pidentymiseen entisestään, ja hallituksen esityksen mukaista sääntelytapaa on pidetty selkeämpänä ratkaisuna, samoin kuin sitä, että kaikkien vanhentumisaikojen katkaisun tulee tapahtua kan-teella.

Yrityslausunnon määritelmä

Lakivaliokunta on kiinnittänyt talousvaliokunnalle antamassaan lausunnossa (LaVL 13/2016 vp — HE 83/2016 vp) huomiota siihen, että esityksessä ehdotetaan uuden "yrityslausunnon" käsitteen käyttöönottoa kilpailulaissa (2. lakiehdotuksen 14, 15 ja 17 §). Käsitettä ei ole määritelty ehdotetuissa säännöksissä, mutta sen sisältöä on selvitetty yksityiskohtaisesti 14 §:n perusteluissa. Käsitettä on tarkoitettu tulkita direktiivin 2 artiklan 16 kohdan mukaisesti. Järjestelmän toimivuuden kannalta on keskeistä, että käsitteitä tulkitaan yhtenäisesti kansallisella ja EU:n tasolla. Vaikka käsitteen määrittely lakitekstissä voisi olla informatiivisuuden kannalta parempi ratkaisu, määritelmän laajuus samoin kuin se, että määritelmä saattaisi tulevaisuudessa muuttua tai täsmentyä joko EU:n tuomioistuimen oikeuskäytännön tai direktiivin muutosten vuoksi, tukevat määritelmän jättämistä perustelutekstiin.

Taloudellinen seuraanto

Esityksessä ei ehdoteta säädettäväksi erikseen taloudellisesta seuraannosta eli kilpailuoikeudellisen vahingonkorvausvastuun toteutumisesta tilanteessa, jossa liiketoiminta siirtyy uudelle omistajalle, vaan asia jätettäisiin oikeuskäytännön varaan. Valiokunnan kuulemisessa on tuotu esille arvio, jonka mukaan asiasta säättäminen olisi selkeyttänyt oikeustilaa ja varmistanut nykytilaa paremmin oikeuden korvaukseen. Ehdotuksen taustalla olevassa direktiivissä asiasta ei säädetä erikseen. Lakivaliokunta on tarkastellut asiaa talousvaliokunnalle antamassaan lausunnossa ja pitänyt valittua ratkaisua asianmukaisena. Talousvaliokunta pitää perusteltuna valittua täytäntöönpanon lähtökohtaa, jonka mukaan kansallista sääntelyä, jota direktiivi ei edellytä, harkitaan tarkoin. Taloudellista seuraantoa koskeva erillissäännös ei todennäköisesti selventäisi oikeustilaa tavoitellusti ja edellyttäisi ainakin laajaa vaikutusarviointia. Talousvaliokunta kiinnittää edelleen huomiota siihen, ettei nykytila estä tuomioistuinta soveltamasta taloudellisen seuraannon periaatetta.

Valiokunnan mietintö TaVM 20/2016 vp

Kuluttajan asema

Valiokunnan kuulemisessa on tuotu esille, että nyt ehdotettu sääntely ei käytännössä paranna kuluttajien asemaa, koska kilpailunrikkomuksesta yksittäiselle kuluttajalle aiheutuva vahinko on usein arvoltaan vähäinen eikä erillisen vahingonkorvauskanteen nostaminen olisi saavutettavissa oleviin etuihin nähden perusteltua. Tilanteen helpottamiseksi on tuotu esille ajatus kilpailunrikkomusten saattamisesta ryhmäkanteen piiriin. Nyt käsiteltävä direktiivi ei kuitenkaan edellytä ottamaan käyttöön ryhmäkannetta, eikä sitä tässä yhteydessä esitetä kansallisesti. Mikäli asiaa katsottaisiin jatkossa tarpeelliseksi harkita, tällainen sääntely edellyttäisi laajaa vaikutusten arviointia.

VALIOKUNNAN YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. lakiehdotuksen 1 §. Soveltamisala.

Lakiehdotuksen käsittelyn aikana on tullut ilmi, että lain soveltamisalaa koskevaa 1 §:ää tulisi täsmentää niin, että tietyt lain säännökset soveltuisivat paitsi Kilpailu- ja kuluttajavirastoon, myös Euroopan komissioon ja Euroopan unionin jäsenvaltioiden kilpailuviranomaisiin. Direktiivin mukaan kilpailuviranomaisella tarkoitetaan asiayhteyden mukaisesti komissiota tai kansallista kilpailuviranomaista taikka niitä molempia. Muutokset ovat perusteltuja järjestelmän toimivuuden ja yhtenäisyyden turvaamiseksi koko EU:n alueella.

Kilpailu- ja kuluttajavirastoon on viitattu esityksen 2 §:n 4 momentissa ja 3 §:n 1 momentissa. Siihen on viitattu myös 8 §:n 2, 4, 5 ja 6 momentissa sekä 9 §:n 2 ja 3 momentissa. Direktiiviin pohjautuvien todisteiden esittämistä ja hyödyntämiskieltoa koskevan 8 §:n ja todisteiden esittämisen oikeasuhtaisuutta koskevan 9 §:n tulisi soveltua Kilpailu- ja kuluttajaviraston lisäksi myös Euroopan komissioon ja muiden jäsenvaltioiden kilpailuviranomaisiin. Sitä vastoin 3 §:n 1 momentin tarkoituksena on koskea nimenomaisesti vain kansallista kilpailuviranomaista, joten tätä viittausta ei ole tarpeen muuttaa.

Talousvaliokunta ehdottaa, että lakiehdotuksen 1 §:ään lisättäisiin uusi 2 momentti seuraavasti:

"Tämän lain Kilpailu- ja kuluttajavirastoa koskevia säännöksiä sovelletaan myös Euroopan komissioon ja Euroopan unionin jäsenvaltioiden kilpailuviranomaisiin 3 §:n 1 momenttia lukuun ottamatta."

1. lakiehdotuksen 8 §. Todisteen esittäminen ja hyödyntämiskielto.

Lakiehdotuksessa ei mainita todisteiden esittämisen yhteydessä sovintoehdotuksia eikä peruutettuja sovintoehdotuksia. Toisin kuin komissiossa, Suomessa ei ole käytössä järjestelmää, jossa kilpailunrikkomuksen tekijä voisi antaa kilpailuviranomaiselle sovintoehdotuksen, jossa yritys myöntää osallisuutensa kilpailuoikeuden rikkomiseen ja vastuunsa ja jossa kilpailuviranomainen soveltaisi nopeutettua menettelyä.

Valiokunnan mietintö TaVM 20/2016 vp

Sovintoehdotuksen mainitsemisella ei siten olisi tässä vaiheessa merkitystä kansallisiin Kilpailu- ja kuluttajaviraston käsittelemiin kilpailunrikkomustapauksiin nähden, mutta direktiivin tehokkaan täytäntöönpanon turvaamiseksi ja järjestelmän EU:n laajuisen yhtenäisyyden ja toimivuuden kannalta on perusteltua, että ehdotettua 8 §:n 3 ja 4 momenttia täydennetään sovintoehdotusta koskevalla maininnalla. Samalla käsitteistön yhtenäistämiseksi ehdotetaan "jäsenmaan" käsitteen korvaamista käsitteellä "jäsenvaltion". Lisäksi 8 §:n 4 momentin käsite "kokoamasta" korvattaisiin käsitteellä "laatimasta", joka vastaisi täsmällisemmin direktiivin säännöksiä.

Talousvaliokunta ehdottaa, että lakiehdotuksen 8 §:n 3 momentin ensimmäinen virke muutetaan kuulumaan seuraavasti:

"Tuomioistuin ei saa hyödyntää oikeudenkäynnissä todisteena tietoa komissiolle tai EU:n jäsenvaltion kilpailuviranomaiselle tehdystä sakoista vapauttamista tai niiden lieventämistä koskevan lausunnon sisällöstä eikä sovintoehdotuksesta."

Talousvaliokunta ehdottaa, että lakiehdotuksen 8 §:n 4 momentin 2 ja 3 kohdat muutetaan kuulumaan seuraavasti:

"2) päätösluonnoksesta tai muusta Kilpailu- ja kuluttajaviraston menettelynsä aikana laatimasta ja osapuolille lähetetystä aineistosta eikä

3) peruutetusta sovintoehdotuksesta."

Lakiehdotuksen 8 §:n 6 momentin viittauksella 2 ja 3 momentteihin on tarkoitettu viitata pykälän 3 ja 4 momentteihin. Talousvaliokunta ehdottaa virheellisten viittausten korjaamista seuraavasti:

"Jos todiste on saatu ainoastaan Kilpailu- ja kuluttajaviraston asiakirja-aineistoon saadun tutustumisoikeuden vuoksi eikä kysymyksessä ole 3 tai 4 momentissa tarkoitettu todiste, siihen saa vedota vahingonkorvauskanteessa vain tutustumisoikeuden saanut tai se, jolle tämän oikeudet ovat siirtyneet."

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Talousvaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy muuttamattomana hallituksen esitykseen HE 83/2016 vp sisältyvän 2. lakiehdotuksen.

Eduskunta hyväksyy muutettuna hallituksen esitykseen HE 83/2016 vp sisältyvän 1. lakiehdotuksen. (Valiokunnan muutosehdotukset)

Valiokunnan mietintö TaVM 20/2016 vp

Valiokunnan muutosehdotukset

1.

Laki

kilpailuoikeudellisista vahingonkorvauksista

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Soveltamisala

Tätä lakia sovelletaan Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 101 ja 102 artiklassa sekä kilpailulain (948/2011) 5 ja 7 §:ssä säädettyjen kieltojen rikkomisesta (*kilpailuoikeuden rikkominen*) aiheutuneen vahingon korvaamiseen.

Tämän lain Kilpailu- ja kuluttajavirastoa koskevia säännöksiä sovelletaan myös Euroopan komissioon ja Euroopan unionin jäsenvaltioiden kilpailuviranomaisiin 3 §:n 1 momenttia lukuun ottamatta. (Uusi 2 mom.)

2 §

Vahinko ja sen korvaaminen

Luonnollisella henkilöllä tai oikeushenkilöllä, joka on kärsinyt vahinkoa kilpailuoikeuden rikkomisesta, on oikeus saada täysi korvaus aiheutuneesta vahingosta vahingon aiheuttaneelta elinkeinonharjoittajalta tai elinkeinonharjoittajien yhteenliittymältä. Myös rikkomiseen syyllistyneen välillisellä ostajalla tai toimittajalla on oikeus täyteen korvaukseen kärsimästään vahingosta.

Vahingonkorvaukselle on maksettava korkolain (633/1982) 3 §:n 2 momentissa säädettyä korkoa siitä päivästä lukien, jona vahinko on aiheutunut.

Kartellin oletetaan aiheuttaneen vahinkoa, jollei rikkomiseen syyllistynyt muuta näytä.

Vahingonkorvausta määrätessään tuomioistuin voi pyytää Kilpailu- ja kuluttajavirastoa lausumaan vahingon määrän määräytymisperusteista. Kilpailu- ja kuluttajavirasto antaa lausunnon harkintansa mukaan. Jos Kilpailu- ja kuluttajavirasto ei lausu asiasta, sen on ilmoitettava tästä tuomioistuimelle niin pian kuin mahdollista.

Valiokunnan mietintö TaVM 20/2016 vp

3 §

Rikkomuspäätöksen vaikutus vahingonkorvaustuomioon

Tuomioistuimen on oma-aloitteisesti otettava vahingonkorvaustuomionsa perustaksi Kilpailu- ja kuluttajaviraston, markkinaoikeuden tai korkeimman hallinto-oikeuden lainvoimaisessa päätöksessä todettu kilpailuoikeuden rikkominen.

Jos kilpailuoikeuden rikkominen on todettu muussa Euroopan unionin jäsenvaltiossa tehdyllä lainvoimaisella päätöksellä, tuomioistuimen on otettava rikkomuspäätös huomioon osana näyttöä kilpailuoikeuden rikkomisesta.

4 §

Yhteisvastuu vahingosta

Kilpailuoikeutta yhteisellä toiminnallaan rikkoneet elinkeinonharjoittajat ovat yhteisvastuussa rikkomisen aiheuttamasta vahingosta, jollei 2—4 momentissa toisin säädetä.

Seuraamusmaksusta vapautettu elinkeinonharjoittaja on yhteisvastuussa vahingosta omille suorille tai välillisille ostajilleen tai toimittajilleen. Muille vahinkoa kärsineille osapuolille seuraamusmaksusta vapautettu elinkeinonharjoittaja on yhteisvastuussa vain, jos ne eivät pysty saamaan täyttä korvausta muilta samaan kilpailuoikeuden rikkomiseen syyllistyneiltä elinkeinonharjoittajilta.

Rikkomiseen syyllistynyt, mikroyritysten sekä pienten ja keskisuurten yritysten määritelmästä annetussa komission suosituksessa (2003/361/EY) tarkoitettu pieni tai keskisuuri yritys on yhteisvastuussa vain sen omille suorille ja välillisille ostajille, jos:

1) sen markkinaosuus merkityksellisillä markkinoilla oli alle 5 prosenttia koko kilpailuoikeuden rikkomisen keston ajan; ja

2) tässä pykälässä säädettyjen yhteisvastuusäntöjen soveltaminen vaarantaisi peruuttamattomasti sen taloudellisen kannattavuuden ja aiheuttaisi yrityksen omaisuuden koko arvon menetyksen.

Edellä 3 momentissa säädettyä rajoitusta ei kuitenkaan sovelleta, jos se estää vahinkoa kärsinyttä saamasta täyttä korvausta vahingosta tai jos momentissa tarkoitettu yritys on johtanut kilpailuoikeuden rikkomista, pakottanut muita yrityksiä osallistumaan siihen tai sen on todettu aiemmin rikkoneen kilpailuoikeutta.

5 §

Korvausvelvollisuuden jakautuminen ja takautumisoikeus

Korvausvelvollisten kesken korvausmäärä on jaettava ottaen huomioon kunkin korvausvelvollisen viaksi jäävä syyllisyyden määrä. Seuraamusmaksusta vapautetun elinkeinonharjoittajan muille korvausvelvollisille maksettava osuus on kuitenkin enintään sen omien suorien ja välillisten ostajien tai toimittajien kärsimän vahingon määrä.

Sillä, joka on maksanut vahingonkorvausta yli oman osuutensa, on oikeus saada kultakin muulta korvausvelvolliselta, mitä se on tämän osalta maksanut.

Valiokunnan mietintö TaVM 20/2016 vp

Jos rikkomus on aiheuttanut vahinkoa muille kuin korvausvelvollisten suorille tai välillisille ostajille tai toimittajille, seuraamusmaksusta vapautetun elinkeinonharjoittajan mahdollinen maksettava osuus muille korvausvelvollisille vastaa sen viaksi jäävää syyllisyyden määrää.

6 §

Ylihinnan siirtäminen

Tuomioistuin arvioi vahingonkorvausta määrätessään, mikä osuus mahdollisesta ylihinnasta on siirretty eteenpäin jakeluketjussa. Tässä arvioissa se voi ottaa huomioon samaan kilpailuoikeuden rikkomiseen liittyvät jakeluketjun eri tasojen vahingonkorvauskanteet ja niiden johdosta annetut ratkaisut sekä julkiset tiedot kilpailuoikeuden julkisoikeudellisesta täytäntöönpanosta.

7 §

Todistustaakka ylihinnan siirtämisessä

Todistustaakka ylihinnan siirtämisestä on rikkomukseen syyllistyneellä vastaajalla, jollei 2 ja 3 momentista muuta johdu. Vastaaja voi puolustuksenaan vedota siihen, että kantaja siirsi kilpailuoikeuden rikkomisesta johtuvan ylihinnan edelleen kokonaan tai osittain.

Kun välillinen ostaja vaatii vahingonkorvausta, sen on näytettävä, että sille on siirretty ylihinnasta sekä ylihinnan määrä.

Välillisen ostajan katsotaan näyttäneen, että ylihinta on siirretty sille, kun se on osoittanut, että:

- 1) vastaaja on syyllistynyt kilpailuoikeuden rikkomiseen;
- 2) kilpailuoikeuden rikkominen on johtanut ylihinnan veloittamiseen vastaajan suoralta ostajalta; ja
- 3) välillinen ostaja on ostanut tavarat tai palvelut, joita kilpailuoikeuden rikkominen koskee, tai se on ostanut tavaroita tai palveluja, jotka olivat peräisin niistä tai jotka sisälsivät niitä.

Vastaaja voi kuitenkin osoittaa, ettei ylihinnasta siirretty välilliselle ostajalle tai ettei sitä siirretty kokonaan.

8 §

Todisteen esittäminen ja hyödyntämiskielto

Todisteiden ja todisteiden ryhmien esittämiseen sovelletaan, mitä oikeudenkäymiskaaren 17 luvussa säädetään.

Tuomioistuin voi määrätä Kilpailu- ja kuluttajaviraston esittämään sen asiakirja-aineistoon kuuluvat todisteet vain, jos mikään osapuoli tai kolmas osapuoli ei kohtuudella voi toimittaa kyseisiä todisteita.

Tuomioistuin ei saa hyödyntää oikeudenkäynnissä todisteena tietoa komissiolle tai EU:n jäsenvaltion kilpailuviranomaiselle tehdystä sakoista vapauttamista tai niiden lieventämistä koskevan lausunnon sisällöstä eikä sovintoehdotuksesta. Jos vain osa todisteesta on tässä momentissa tarkoitettua lausuntoa, tuomioistuin voi hyödyntää todisteena muita osia. Tuomioistuin voi pyytää apua lausunnon luonteen arvioinnissa vain kilpailuviranomaiselta, jolle lausunto on tehty.

Valiokunnan mietintö TaVM 20/2016 vp

Ennen kuin Kilpailu- ja kuluttajavirasto on tekemällä kilpailulain 9—11, 30 c tai 32 §:ssä tarkoitetun päätöksen tai 12 §:ssä tarkoitetun esityksen taikka muulla tavalla päättänyt menettelynsä, tuomioistuin ei saa hyödyntää todisteena myöskään tietoa:

1) vastauksesta Kilpailu- ja kuluttajaviraston tietopyyntöön tai muusta erityisesti kilpailuviranomaisen menettelyä varten valmistellusta aineistosta;

2) päätösluonnoksesta tai muusta Kilpailu- ja kuluttajaviraston menettelynsä aikana laatimasta ja osapuolille lähetetystä aineistosta eikä

3) peruutetusta sovintoehdotuksesta.

Sen estämättä, mitä 3 momentissa säädetään, todisteena saadaan hyödyntää asianosaista itseään koskevaa lausuntoa, johon tämä vetoaa todisteena. Tuomioistuimen on kehotettava Kilpailu- ja kuluttajavirastoa lausumaan siitä, voidaanko lausuntoa hyödyntää vahingonkorvausoikeudenkäynnissä todisteena.

Jos todiste on saatu ainoastaan Kilpailu- ja kuluttajaviraston asiakirja-aineistoon saadun tutustumisoikeuden vuoksi eikä kysymyksessä ole 3 tai 4 momentissa tarkoitettu todiste, siihen saa vedota vahingonkorvauskanteessa vain tutustumisoikeuden saanut tai se, jolle tämän oikeudet ovat siirtyneet.

9 §

Todisteiden esittämisen oikeasuhteisuus

Tuomioistuimen tulee rajoittaa todisteiden esittäminen siihen, mikä on oikeasuhteista ottaen huomioon asianosaisten ja asiaan liittyvien kolmansien osapuolten oikeudet edut.

Kilpailu- ja kuluttajavirasto voi omasta aloitteestaan esittää tuomioistuimelle huomautuksen, jossa se esittää näkemyksensä todisteiden esittämispyynnön oikeasuhteisuudesta.

Tuomioistuimen tulee oikeasuhteisuutta arvioidessaan ottaa huomioon, onko kilpailuoikeuden tehokas julkisoikeudellinen täytäntöönpano turvattu kun:

1) asiakirjan esittämispyyntö koskee 8 §:n 4 momentissa tarkoitettuja asiakirjoja;

2) asiakirjan esittämispyyntö koskee Kilpailu- ja kuluttajaviraston asiakirja-aineistossa olevaa todistetta; tai

3) Kilpailu- ja kuluttajavirasto esittää näkemyksensä todisteiden esittämispyynnön oikeasuhteisuudesta.

10 §

Vanhentuminen

Tämän lain mukainen oikeus vahingonkorvaukseen vanhentuu viiden vuoden kuluttua siitä, kun vahinkoa kärsinyt on saanut tietää tai sen olisi pitänyt tietää kilpailuoikeuden rikkomisesta sekä vahingosta ja siitä vastuussa olevasta. Jos kilpailuviranomainen on aloittanut rikkomuksen tutkinnan tai muun rikkomusta koskevan menettelyn, vanhentumisajan kulumisen keskeytyy siihen asti, kunnes on kulunut vuosi lainvoimaisesta ratkaisusta tai siitä, kun asian käsittely on muuten päättynyt.

Oikeus vahingonkorvaukseen ei kuitenkaan ole vanhentunut, jos korvauskanne nostetaan:

1) kymmenen vuoden kuluessa päivästä, jona rikkominen tapahtui tai jatkettu rikkominen päättyi; taikka

Valiokunnan mietintö TaVM 20/2016 vp

2) vuoden kuluessa päivästä, jona asia on lainvoimaisesti ratkaistu tai sen käsittely on muuten päättynyt.

11 §

Sovintoneuvottelun vaikutus vanhentumiseen ja korvauskanteen käsittelyyn

Sovintoneuvottelu keskeyttää vanhentumisajan kulumisen siihen osallistuvien osalta sovintoneuvottelun ajaksi.

Kun asia on vireillä yleisessä tuomioistuimessa, tuomioistuin voi keskeyttää korvauskanteen käsittelyn enintään kahdeksi vuodeksi niiden osalta, jotka osallistuvat sovintoneuvotteluun.

12 §

Sovintoratkaisun vaikutus vahingonkorvaukseen

Sovinto pienentää vahingonkärsijän oikeutta korvaukseen määrällä, joka vastaa sovinnon tehneen kilpailuoikeuden rikkomiseen syyllistyneen osuutta vahingosta.

Jäljelle jäävästä korvauksesta vastuussa olevat rikkomiseen syyllistyneet eivät saa takautumisoikeutta sovinnon tehnyttä rikkomiseen syyllistynyttä kohtaan.

Sovinnon tehnyt rikkomiseen syyllistynyt vastaa jäljelle jäävästä korvauksesta vain, jos muut rikkomiseen syyllistyneet eivät pysty maksamaan jäljelle jäävää korvausta. Sovinnossa voidaan kuitenkin sopia, ettei sovinnon tehnyt rikkomiseen syyllistynyt vastaa jäljelle jäävästä korvauksesta, vaikka muut rikkomiseen syyllistyneet eivät pystyisi maksamaan jäljelle jäävää korvausta.

Jos sovinnon tehnyt rikkomiseen syyllistynyt maksaa 3 momentin nojalla enemmän kuin mihin se on sovinnossa sitoutunut, se saa takautumisoikeuden muita rikkomiseen syyllistyneitä kohtaan siten kuin vahingonkorvauslain (412/1974) 6 luvun 3 §:ssä säädetään. Takautumisoikeutta määrättäessä sovinnon tehneen rikkomiseen syyllistyneen osuudeksi katsotaan tässä tapauksessa sovinnon määrä.

13 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Tämän lain voimaan tullessa tuomioistuimissa vireillä olevat asiat käsitellään loppuun noudattaen tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

Siltä osin kun 1 §:ssä tarkoitettu menettely on tapahtunut ennen tämän lain voimaantuloa, sovelletaan asian käsittelyyn 2 §:n 1—3 momentin sekä 4, 5, 10 ja 12 §:n asemesta tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä, vaikka asia tulisi vireille tämän lain tultua voimaan.

2.

Laki

kilpailulain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan kilpailulain (948/2011) 14, 15, 17 ja 20 §, sellaisina kuin ne ovat, 14, 15 ja 20 § osaksi laissa 662/2012 ja 17 § laissa 662/2012, seuraavasti:

14 §

Seuraamusmaksusta vapautuminen kartellitapauksissa

Elinkeinonharjoittajalle ei määrätä seuraamusmaksua, kun kyse on sellaisesta 5 §:ssä tai Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 101 artiklassa tarkoitettusta kilpailijoiden välisestä salaisesta kilpailunrajoituksesta, jolla vahvistetaan osto- tai myyntihintoja tai muita kauppaehtoja, rajoitetaan tuotantoa tai myyntiä taikka jaetaan markkinoita, asiakkaita tai hankintalähteitä, jos tällaiseen kilpailunrajoitukseen osallinen elinkeinonharjoittaja:

1) toimittaa yrityslausunnon sekä tietoja ja todisteita, joiden perusteella Kilpailu- ja kuluttajavirasto voi toimittaa 35 tai 36 §:ssä tarkoitetun tarkastuksen; tai

2) toimittaa 35 tai 36 §:ssä tarkoitetun tarkastuksen toimittamisen jälkeen yrityslausunnon sekä tietoja ja todisteita, joiden perusteella Kilpailu- ja kuluttajavirasto voi todeta, että 5 §:ää tai Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 101 artiklaa on rikottu.

Edellä 1 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa seuraamusmaksusta vapautumisen edellytyksenä on lisäksi, että elinkeinonharjoittaja on antanut 1 ja 2 kohdassa tarkoitetut yrityslausunnon, tiedot ja todisteet ennen kuin Kilpailu- ja kuluttajavirasto on saanut tiedot muuta kautta.

Elinkeinonharjoittaja, joka on painostanut toista elinkeinonharjoittajaa osallistumaan kartelliin, ei voi saada vapautusta seuraamusmaksusta.

15 §

Seuraamusmaksun alentaminen kartellitapauksissa

Muulle 14 §:n 1 momentissa tarkoitettuun kilpailunrajoitukseen osallistuneelle elinkeinonharjoittajalle kuin sille, joka on 14 §:n perusteella vapautettu seuraamusmaksusta, määrättävää seuraamusmaksua alennetaan, jos se toimittaa Kilpailu- ja kuluttajavirastolle yrityslausunnon, tietoja ja todisteita, jotka ovat merkityksellisiä kilpailunrajoituksen tai sen koko laajuuden tai luonteen toteamiseksi. Edellytyksenä on lisäksi, että ne toimitetaan ennen kuin Kilpailu- ja kuluttajavirasto on saanut tiedot muuta kautta. Seuraamusmaksua alennetaan:

- 1) 30—50 prosenttia, jos elinkeinonharjoittaja toimittaa tiedot ensimmäisenä;
- 2) 20—30 prosenttia, jos elinkeinonharjoittaja toimittaa tiedot toisena;
- 3) enintään 20 prosenttia muussa kuin 1 ja 2 kohdassa tarkoitetussa tilanteessa.

Valiokunnan mietintö TaVM 20/2016 vp

Elinkeinonharjoittaja, joka on saanut 17 §:n 2 momentissa tarkoitettua ehdollisen vapautuksen seuraamusmaksusta, ei voi saada 1 momentissa tarkoitettua alennusta samaa kilpailunrajoitusta koskevassa asiassa.

17 §

Seuraamusmaksusta vapautumista ja seuraamusmaksun alentamista koskeva menettely kartelli- tapauksissa

Edellä 14 §:ssä tarkoitettua seuraamusmaksusta vapautumista ja 15 §:ssä tarkoitettua seuraamusmaksun alentamista haetaan Kilpailu- ja kuluttajavirastolta. Kilpailu- ja kuluttajavirasto voi asettaa määräajan, jonka kuluessa hakijan on toimitettava Kilpailu- ja kuluttajavirastolle 14 §:ssä tarkoitettut yrityslausunto, tiedot ja todisteet.

Kilpailu- ja kuluttajavirasto myöntää elinkeinonharjoittajalle ehdollisen vapautuksen seuraamusmaksusta, kun elinkeinonharjoittaja on toimittanut Kilpailu- ja kuluttajavirastolle 14 §:ssä tarkoitettut yrityslausunnon, tiedot ja todisteet. Kilpailu- ja kuluttajavirasto ei ota kantaa muihin samaa asiaa koskeviin 14 §:ssä tarkoitettuihin hakemuksiin, ennen kuin se on ratkaissut, myönnetäänkö ensimmäisenä hakemuksen toimittaneelle elinkeinonharjoittajalle ehdollinen vapautus seuraamusmaksusta. Jos elinkeinonharjoittaja on samassa, 14 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettussa asiassa jättänyt tai jättämässä Euroopan komissiolle tai toisen Euroopan unionin jäsenvaltion toimivaltaiselle viranomaiselle hakemuksen seuraamuksista vapautumiseksi, ehdollinen vapautus voidaan myöntää lyhennetyn hakemuksen perusteella.

Kilpailu- ja kuluttajavirasto antaa menettelyn lopuksi kirjallisen päätöksen siitä, täyttääkö elinkeinonharjoittaja kaikki 14 tai 15 ja 16 §:ssä säädetyt edellytykset.

Kilpailu- ja kuluttajavirastolle 14 §:ssä tarkoitettua vapautuksen tai 15 §:ssä tarkoitettua alennuksen saamiseksi toimitettua yrityslausuntoa, tietoja ja todisteita ei saa voida käyttää muuhun tarkoitukseen kuin 9 §:ssä tarkoitettua määräystä lopettaa kilpailunrajoitus tai velvollisuutta toimittaa hyödyke, 10 §:ssä tarkoitettua sitoumuspäätöstä, 11 §:ssä tarkoitettua ryhmäpoikkeuksen edun peruuttamista tai 12 §:ssä tarkoitettua seuraamusmaksuesitystä koskevan asian käsittelyyn Kilpailu- ja kuluttajavirastossa, markkinaoikeudessa tai korkeimmassa hallinto-oikeudessa.

Edellä 4 momentissa mainittuja tietoja ja todisteita voidaan kuitenkin käyttää myös kilpailuoikeudellisista vahingonkorvauksista annetun lain (/) nojalla nostettujen korvauskanteiden käsittelyyn.

20 §

Vahingonkorvaus

Korvausvelvollisuudesta vahingosta, joka on aiheutunut 5 tai 7 §:ssä tai Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 101 tai 102 artiklassa säädetyin kiellon rikkomisesta, säädetään kilpailuoikeudellisista vahingonkorvauksista annetussa laissa (/).

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Valiokunnan mietintö TaVM 20/2016 vp

Helsingissä 6.10.2016

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Kaj Turunen ps
varapuheenjohtaja Harri Jaskari kok
jäsen Harry Harkimo kok
jäsen Hannu Hoskonen kesk
jäsen Lauri Ihalainen sd
jäsen Katri Kulmuni kesk
jäsen Eero Lehti kok
jäsen Rami Lehto ps
jäsen Mika Lintilä kesk
jäsen Markus Lohi kesk
jäsen Martti Mölsä ps
jäsen Arto Pirttilahti kesk
jäsen Hanna Sarkkinen vas
jäsen Ville Skinnari sd
jäsen Joakim Strand r
jäsen Antero Vartia vihr

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Lauri Tenhunen